

О. Цанько

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Досліджено теоретичні засади формування регіональної інвестиційної політики. Виділено основні принципи інвестування. Проаналізовано фактори, які впливають на формування інвестиційної політики на регіональному рівні.

Ключові слова: інвестиції, регіональна інвестиційна політика, принципи інвестування, регіональний розвиток, інвестиційна привабливість.

Відомо, що інвестиційна активність країни визначає рівень її розвитку. Дослідження проблеми інвестування завжди перебувало в центрі уваги багатьох економістів. Це спричинено тим, що від ефективності інвестиційної політики залежить стан виробництва, рівень технічної оснащеності підприємств, можливість вирішення соціальних, екологічних та ряду інших проблем як на державному, так і на регіональному рівні. Інвестиції завжди є основою для соціально-економічного розвитку всіх регіонів України, адже будь-які державні програми, реформи, потребують залучення значних фінансових ресурсів.

Досвід економічно розвинених країн свідчить, що підвищення інвестиційної активності позитивно впливає на соціально-економічний добробут. Залучення інвестицій в економіку не можливе без сприятливого інвестиційного середовища, яке своєю чергою має формувати держава або ж окремо взятий регіон через механізми власної інвестиційної політики. Регіональна інвестиційна політика виступає невід'ємним елементом реалізації економічної стратегії держави, тому всебічне вивчення засад її формування є досить актуальним.

Метою статті є аналіз процесів формування регіональної інвестиційної політики і напрямів її реалізації в сучасних умовах.

Проблемами, що стосуються державної інвестиційної політики як на національному, так і регіональному рівні займалися багато закордонних і вітчизняних дослідників. Ними запропоновано ефективні підходи до формування інвестиційної політики і механізми її реалізації. Вітчизняні дослідники розглядають регіональну інвестиційну політику як невід'ємну частину державної економічної політики, пропонують різні підходи до визначення терміна "інвестиційна політика". Ними досліджено теоретичні основи формування державної інвестиційної політики, запропоновано розширену класифікацію основних принципів інвестування, перелік авторських підходів до складу системи принципів [1 – 3].

Державна інвестиційна політика – це діяльність держави щодо регулювання процесу інвестування з метою виконання основних соціально-економічних цілей розвитку країни, комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, структурну перебудову, підвищення ефективності національного господарства. Проведення раціональної державної інвестиційної політики дає змогу створити нові робочі місця для населення, дає позитивний ефект у формі зростання доходів, як наслідок – зростає добробут

населення, попит на товари і послуги також зростає, що забезпечує ланцюгову реакцію позитивних змін в національній економіці.

Інвестиційна політика нашої країни реалізується у двох основних формах – прямому й непрямому регулюванні. Прямий вплив держави полягає в тому, що держава бере на себе роль інвестора і приймає на себе функції фінансування галузей і виробництв, продукція яких має загальнонаціональне значення. Прямі форми мають здебільшого організаційно-правове спрямування на відміну від непрямих, які мають економічний спрямування і безпосередньо пов'язані з макроекономічною політикою держави.

На сьогодні, в Україні відсутній чіткий механізм формування регіональної інвестиційної політики. Вітчизняне законодавство не сприяє виробленню регіональної інвестиційної політики, унеможливує здійснення реального впливу місцевих органів на інвестиційну діяльність.

В Україні законодавче регулювання інвестиційної діяльності відбувається на основі наступних нормативних документів (табл. 1).

Таблиця 1

Законодавче регулювання інвестиційної діяльності в Україні [4 – 6]

Назва	Опис
Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів” від 08.09.2005 р.	Визначає засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій
Закон України “Про режим іноземного інвестування” від 19.03.1996 р.	Визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України
Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р.	Містить загальні засади здійснення інвестиційної діяльності в Україні, визначає об’єкти та суб’єкти інвестування
Указ Президента України “Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії” від 19.02.1994 р.	Деталізує порядок створення і діяльність інвестиційних фондів та інвестиційних компаній
Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 01.04.1991 р.	Визначає іноземне інвестування як різновид зовнішньоекономічної діяльності та встановлює особливості, принципи та форми здійснення
Закон України “Про захист іноземних інвестицій на Україні” від 10.09.1991р.	Дає гарантії іноземним інвесторам щодо перерахування за кордон їх прибутків, містить положення про сплату податків іноземними інвесторами
Закон України “Про інститути спільного інвестування” від 05.07.2012 р.	Спрямований на забезпечення залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів
Постанова Кабінету Міністрів України “Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” від 01.06.1995 р.	Концепція дає визначення основним принципам регулювання інвестиційної діяльності з урахуванням реальної економічної ситуації, визначає перспективи залучення інвестицій та їх використання
Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2010 – 2015” від 18.09.1991 р.	Містить інформацію, що має враховуватись державними органами управління під час формування щорічних державних програм економічного і соціального розвитку України

Інвестиційна політика регіону – це діяльність, спрямована на виконання узгодженої з державою стратегії по залученню інвестицій в економіку регіону, комплекс заходів, у результаті якого очікується покращення основних соціальних-економічних параметрів регіону.

В економічній літературі поняття регіону часто розглядається як зменшена копія народного господарства. Враховуючи вищенаведене, можна сказати, що регіональна інвестиційна політика є відображенням державної інвестиційної політики загалом.

Здатність регіону залучати капітал залежить від багатьох чинників, серед яких потрібно виділити такі:

- характеристика економічних показників;
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури;
- криміногенний стан;
- екологічний стан;
- демографічний стан;
- політична ситуація, як на регіональному, так і на державному рівні;
- географія розташування;
- наявність природних ресурсів;
- рівень науково-технічного прогресу;
- наявність програм державної підтримки (регіональні галузі).

На початковому етапі формування регіональної інвестиційної політики потрібно передусім, визначити її місце в процесах соціально-економічного розвитку регіону. У цьому контексті важливим є те, що держава повинна створити необхідні умови для підвищення самостійності місцевих органів влади у виробленні власної політики інвестування, що своєю чергою дає поштовх до подолання асиметрії економічного розвитку регіонів [7].

В процесі формування регіональних інвестиційних проєктів головна увага повинна бути зосереджена на питаннях вибору джерел їхнього фінансування та взаємодії держави і суспільства під час їхньої реалізації. Інвестиційні проєкти можна назвати продуктом інвестиційної політики, що формується з огляду на економічну стратегію, чітко сформованих цілей, які необхідно досягнути в майбутньому. Виконанням регіональних інвестиційних проєктів займаються обласні та районні ради, які виділяють кошти обласних і районних бюджетів для фінансової підтримки даних програм [8].

Вітчизняний досвід свідчить, що держава виконує перерозподільну функцію та самостійно обирає напрям інвестування за ступенем значущості в межах країни. Відсутність чіткого механізму формування політики регіонального інвестування призводить до соціально-економічної диференціації між регіонами, послаблює вплив місцевих органів влади на процес інвестування. Для того, щоб правильно будувати інвестиційну політику на рівні окремих регіонів, потрібно передусім провести оцінку їхньої інвестиційної привабливості, що дає змогу інвестору сформулювати уявлення про стан об'єкта вкладання коштів, забезпечує надійність майбутніх інвестицій [9].

Інвестиції є каталізаторами розвитку регіональної інфраструктури, зменшують безробіття шляхом створення нових робочих місць. Для того, щоб знайти найоптимальніші шляхи активізації інвестування на регіональному рівні, потрібно здійснити аналіз інвестиційної привабливості регіону – регіонального інвестиційного клімату.

Інвестиційна привабливість регіону – це економічний орієнтир для інвесторів, на основі якого формується загальна картина спроможності регіону залучати капітал.

Основа інвестиційної привабливості полягає у досягненні мети інвестора – отримання максимального прибутку від вкладеного капіталу за найкоротший термін. На сьогодні, при прийнятті інвестиційних рішень, інвестори зважають на вивчення конкурентоспроможності економіки регіону і звертають увагу на ті регіони, які є більш привабливими для досягнення визначеної мети.

Проаналізувавши інвестиційну привабливість із урахуванням вищенаведених чинників, місцеві органи влади володітимуть повною інформацією про стан інвестиційного клімату своїх регіонів, що передусім допоможе сформувати правильну регіональну політику інвестування.

Одним із факторів посилення української економіки є залучення інвестиційних ресурсів на рівні всіх без винятку регіонів. Нерівномірність залучення інвестицій призводить до регіональної диференціації, створює передумови для наростання соціальної напруги в країні. Низька інвестиційна активність стримує зростання соціально-економічних показників, уповільнює та знижує ефективність ринкових процесів. Одним із методів подолання даної проблеми вітчизняні економісти вважають залучення іноземних інвестицій. Однак без сприятливого інвестиційного середовища залучення інвестицій стає неможливим. Покращення інвестиційного клімату в нашій країні насамперед можна досягнути удосконаленням законодавства, стабілізацією макроекономічних параметрів та політичної ситуації. Ці прості на перший погляд фактори відіграють вагомую роль при аналізі інвесторами інвестиційного потенціалу вітчизняної економіки.

З огляду на результати аналізу теоретичних засад формування регіональної інвестиційної політики, можна виокремити чотири комплексні складові даної політики, як:

- економічна (полягає у визначенні інвестиційної складової економічної політики, пошуку джерел фінансування);
- правова (орієнтована на удосконалення існуючого законодавства, де головна увага повинна акцентуватись та захисті прав і надання державних гарантій);
- інформаційна (формування позитивного інвестиційного клімату та іміджу країни);
- управлінська (формування державних органів влади, розподіл обов'язків, сфер впливу на інвестиційну політику).

Регіональна інвестиційна політика повинна починатися з визначення концептуальних основ розвитку регіону, встановлення його ролі у відтворювальному процесі на відповідному часовому етапі. Потім формулюються мета і завдання інвестиційної політики, які відповідають основним напрямом соціально-економічного розвитку регіону і країни та використання інвестиційних ресурсів в інтересах громадян і суспільства.

При виробленні і виконанні регіональної інвестиційної політики основними чинниками її ефективності є науково та практично обґрунтовані методи формування, правильність визначення механізмів її реалізації.

Регіональні органи управління, задіяні у формуванні механізмів регіональної політики на локальному рівні, повинні забезпечити оптимізацію використання місцевих ресурсів, раціоналізацію функціонування господарств, вирішення місцевих проблем економічного, соціального, екологічного спрямування тощо.

Специфічні умови існування регіону і його потенційні можливості потребують адаптації інвестиційної політики регіону до загальнодержавної політики інвестування, в контексті забезпечення потреб соціально-економічного розвитку регіону.

Важливим завданням, яке постає перед регіонами під час формування власної інвестиційної політики є пошук джерел фінансування. Можливим джерелом фінансування регіональних інвестиційних проєктів є кошти Державного та Місцевого бюджетів, які поділяються на кошти, що отримані із загального та спеціального фонду. Водночас, необхідно зазначити, що частика цих коштів, як правило, є досить незначною в загальному обсязі інвестицій [10].

Пошук джерел інвестицій акцентує увагу на питанні управління рухом капіталів не тільки на загальнодержавному, але і на регіональному рівні, оскільки залучення інвестицій на регіональний рівень вирішує не тільки проблеми підвищення ефективності розвитку місцевого виробництва, але і соціальні проблеми, зокрема – зменшення безробіття. Зростання обсягу коштів, залучених у виробництво, сприяє збільшенню надходжень коштів до місцевих бюджетів та вирівнюванню фінансового потенціалу території [11].

Важливим елементом при формуванні інвестиційної політики регіонів є аналіз статистичних даних. За допомогою статистичних даних формується загальна картина стану інвестиційної активності окремих регіонів, що дає сигнал про те, власне який регіон потребує збільшення рівня інвестицій на фоні інших. На рис. 1 представлено обсяги прямих інвестицій залучених у регіони України впродовж 2014 р. Порівняння з відповідними показниками попередніх років показує, що інвестиційна активність в країні у 2014 р. зменшилась загалом. Зменшення обсягу інвестування спостерігається і на регіональному рівні, за винятком Івано-Франківської області, де обсяг прямих іноземних інвестицій зріс на 112,6 млн дол. Найбільших втрат інвестицій зазнали переважно східні області України, зокрема Дніпропетровська, Донецька та Луганська області. Однак, незважаючи на вищенаведений факт, Дніпропетровська та Донецька області залишаються лідерами із залучення інвестицій в порівнянні з іншими регіонами країни.

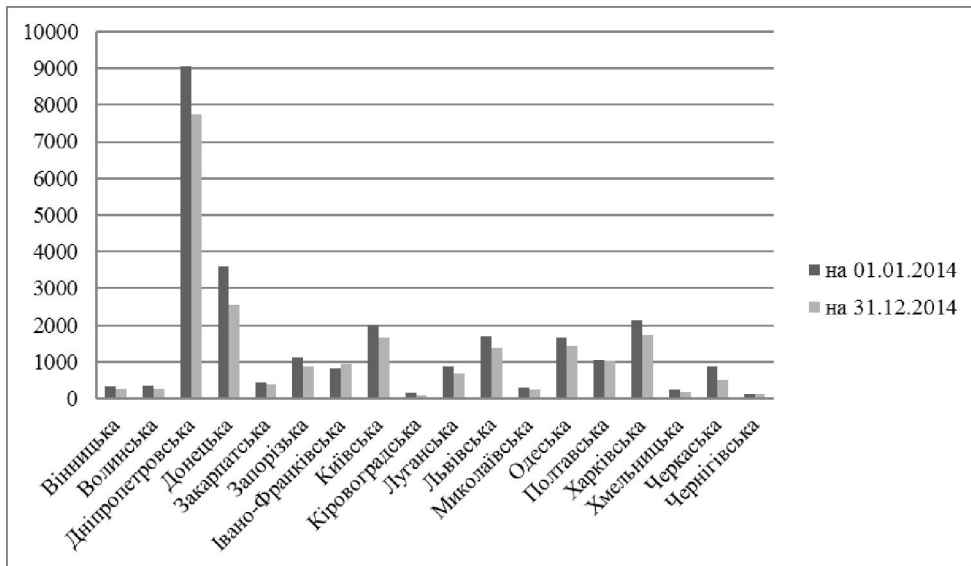

Рис. 1. Прямі інвестиції за регіонами у 2014 р. (млн дол. США) [12]

Аналізуючи обсяги регіональних інвестицій, можна помітити регіональну асиметрію у залученні інвестицій. Обсяг інвестицій у Донецькій та Дніпропетровській областях, в яких зосереджені основні промислові потужності країни, є набагато більшими ніж в інших регіонах України. В північних та центральних областях рівень інвестицій є найнижчим, тому власне ці області потребують активізацію процесу інвестування.

На даний момент, в Україні не існує чітких програм та нормативно-правових актів, які б регулювали та покращували регіональну інвестиційну політику. Переважно інвестиційна політика регіону базується на проєктах регіонального розвитку, зокрема проєктах Державного фонду регіонального розвитку, деякі елементи регіонального інвестування можна побачити в рамках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. та на період до 2020 р., в Законі України “Про стимулювання розвитку регіонів” від 08.09.2005 р.

Формування регіональної інвестиційної політики повинно базуватись на основі певних принципів. Держава має виступати гарантом правильного перебігу всіх процесів, які відбуваються на її території. У цьому випадку процес інвестування не є виключенням, адже суть цього процесу пов'язана із ризиком. На думку провідних учених, державна політика інвестування має базуватись на таких загальних принципах:

- принцип сприяння розвитку інвестиційної інфраструктури;
- принцип взаємної відповідальності (мається на увазі інвестора і держави);
- принцип економічної підтримки інвестиційного процесу з боку держави, що полягає у здійсненні сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інвестування;
- принцип сприяння розвитку вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- принцип об'єктивності й економічної обґрунтованості рішень, що приймаються [13];
- принцип підтримки міжнародного науково-технологічного співробітництва, обміну технологіями, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки країни;
- принцип прозорості;
- принцип недискримінації.

Прозорість, захист прав власності та недискримінація є принципами інвестиційної політики, які перебувають в основі зусиль щодо створення здорового інвестиційного середовища для всіх [14].

Зважаючи на те, що регіони є своєрідними одиницями територіального розподілу країни, формування інвестиційної політики на їхніх рівнях мають відповідати вищенаведеним загальнодержавним принципам. Врахування принципів інвестування, критеріїв інвестиційної привабливості, статистичних даних та стану вітчизняного законодавства мають велике значення при виробленні інвестиційної політики на регіональному рівні. Потрібно пам'ятати, що якість інвестиційної політики прямо впливають на рішення усіх інвесторів, незалежно від їхнього походження та розміру запланованих інвестиційних вкладень.

Висновки

Регіональна політика інвестування є невід'ємною частиною економічної політики держави, яка спрямована на економічний, науково-технічний розвиток, підвищення

соціального добробуту. Для вироблення раціональної інвестиційної політики на регіональному рівні потрібно врахувати:

- інвестиційну привабливість та його чинники, які мають свою специфіку залежно від регіону;
- рівномірність розподілу інвестицій серед регіонів, що можна відстежити при аналізі статистичних даних;
- дотримання базових принципів інвестування, що мінімізують ризики для інвесторів і забезпечують нормальний перебіг економічних законів;
- збільшення впливу регіональних органів влади на формування та регулювання процесу інвестування.

У перспективі доцільно досліджувати проблеми формування інвестиційної політики регіону на основі визначення мети та завдань, які відповідатимуть векторам соціально-економічного регіонального розвитку в реальних умовах функціонування національної економіки.

Список використаної літератури

1. Шeverдіна О. В. Інвестиційна політика України як об'єкт державної економічної політики [Електронний ресурс] / О. В. Шeverдіна. — Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/2/08.pdf>.
2. Поєдинок В. Державна інвестиційна політика: поняття, об'єкт, цілі, принципи / В. Поєдинок // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Текст]. — 2011. — Вип. 89. — С. 34—38. — (Серія: Юридичні науки).
3. Гриценко Л. Л. Принципи формування державної інвестиційної політики в сучасному економічному середовищі держави / Л. Л. Гриценко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі [Текст]. — 2011. — № 5 (50). — С. 52—56. — (Серія “Економічні науки”).
4. Шeverдіна О. В. Інвестиційна політика України як об'єкт державної економічної політики [Електронний ресурс] / О. В. Шeverдіна. — Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/2/08.pdf>.
5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.
6. Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 384 від 01.06.1995 р. — Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>.
7. Шевченко О. В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання / О. В. Шевченко // Стратегічні пріоритети [Текст]. — 2009. — № 1 (10). — С. 175—181.
8. Слепян Е. В. Регіональні інвестиційні проекти: класифікація та джерела фінансування / Е. В. Слепян // Вісник Запорізького національного університету: Економічні науки [Текст]. — 2009. — № 1(4). — С. 202—206.
9. Савлук О. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України / О. Савлук // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету [Текст]. — 2013. — № 5. — С. 31.
10. Слепян Е. В. Регіональні інвестиційні проекти: класифікація та джерела фінансування... — С. 204.
11. Шевченко О. В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання... — С. 175.

12. Статистичний збірник “Україна у цифрах 2014” [Текст]. — К. : Державна служба статистики, 2015. — С. 137.

13. Гриценко Л. Л. Принципи формування державної інвестиційної політики в сучасному економічному середовищі держави... — С. 53.

14. Поєдинок В. Державна інвестиційна політика: поняття, об’єкт, цілі, принципи... — С. 36.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2016

Схвалена до друку редколегією 04.04.2016

О. Tsanko

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF INVESTMENT POLICY:
REGIONAL ASPECT**

The theoretical framework for regional investment policy is explored. The basic principles of investing are highlighted. The factors that have impact on the formation of investment policy at regional level are analyzed.

Key words: investments, regional investment policy, investment principles, regional development, investment attraction.